

Megjelenik
1 évfolyam 12 íven,
egyes szám a hónap 1-én.
Előfizetési díja:
1 forint.

IRODALMI SZEMLE.

KIADÓ ÉS SZERKESZTŐ:
LUGA LÁSZLÓ.

Hirdetések
kétszer hasábozott
petitsoronként
6 krajezárral
számíttatnak.

Eger. V. évfolyam.

3. szám.

Márczius 1-én, 1880.

Visszapillantás.

1876—1879.

II. Szeretik mondani, és sok igazság van benne, hogy a társadalmi állapotok s az irodalom feltételezik egymást, egyik a másikban találja leghelyesebb megfejtését; s mert az irodalom nem egyéb, mint lerakódása az eszméknek, gondolatoknak, melyek az egyes írókat áthatották; a mint ezen eszmék a nagy közönség körébe jutva, erre befolyást gyakorolnak, akként viszont minden író korának embere, s csak az előző eszmék, a korabeli tények alapján s ezek által sarkaltatva emelkedhetik oda, hogy megértessék, hogy befolyása is legyen. Ha ezt az egyházirodalomra alkalmazzuk, szintén állíthatjuk, hogy a hitelvek védelmének, megvilágításának szentelt irodalomból, annak feltünőbb termékeiből sok következtetést lehet vonni azon háttérre, mely annak alapját képezi. Igaz, hogy négy év nem sok idő, s ismételjük, alig alkalmas arra, hogy a hitélet és irodalom közti kölcsönhatásra nézve elegendő talapot nyújtson; mégis lehetséges lesz talán nem egy idevágó következtetést, észleletet jelezni. Hiszen az elmélet és gyakorlat, irodalom és élet sehohsem válhatnak el egymástól.

Mi lehet oka annak, hogy nálunk a tudományos theologia általában eddig nem részesült valami nagy művelésben? hogy e téren, kevés kivétellel, melyek annál kitünőbb dicséretre méltók, nem sok önállósággal találkozunk; oly önállósággal, mely határozottan előbbre vinné magát a tudományt, mely általa választott irányt követ, újat hoz elő, ha nem is az elveken, mert ez nem lehetséges, de bizonyára az alakban? Én hiszem, hogy e kérdés talán nem egy figyelőt foglalkoztatott már; hogy ennek a kérdésnek van egy kis alapja. Vannak seminariumaink, hittani karunk, évről-évre annyian lépnek ki a hit-tudománynak szentelt eme csarnokokból, és az irodalomban nem sok a szorosan theologicus munka. Nem tagadjuk, hogy a kik a lelkipász-torkodásban alkalmazzák, az újabb időkben meg-

szaporodott teendők, gyakran megélhetéssel való küzdés miatt is, nem találhatnak elég időt s ingert a tudományos irodalmi foglalkozásra; nem tagadjuk, hogy a seminariumot követő elszigeteltség, buzdulás-hiány szintén bénítólag hat, s az is igaz, hogy géniek nagy ritkán születnek; de talán megtehetjük azt az észrevételt, hogy ha a philosophiai alap, — melynek gyengeségével lépnek többnyire ifjaink a gymnasiumokból a papnevelőkbe — erősb lesz, ha némi változtatásával a tanrendszernek jobban fog a theologia megkedveltetni, nagyobb lesz az irodalmi eredmény is. Egy Répászky, Bitá, Karsch, Zánkay reményt nyújtanak arra, hogy a mely téren oly szépen működnek, csakhamar követőkre fognak találni. S a szomszéd német theol irodalom szép előmenetele, valamint XIII Leo encyclicája, s ezeknek remélt hatása szintén kedvezőre hangolja óhajunkat.

A mi azonban a szorosan tud. theologiát illeti, ha ez nem is virágzik, a hiány tán pótolható; de van egy tér, a melyen úgy hiszünk, határozottan többet kellene tenni. Értem a hitélet ápolására oly fontos valláserkölesi, u. n. épületes irodalmat. Szép mindenesetre az, a mit e szakban felmutathatunk, csakhogy ebből akármennyi sohasem sok, s mennél több, annál jobb. Ide tartoznak az imakönyvek, ajándékkönyvek, egyes ajtatosságokat, hiterkölsi igazságokat könnyed modorban nyújtó kis füzetek, elmélkedések stb. S mennél buzgóbb a hitélet, annál több lesz ezekből természetszerűen; de egyuttal, mennél inkább érezzük tán a növekvő hithidegséget, annál jobban kellene buzgólkodni ily módon hozzá férni a közönhöz, erősíteni a valódi áhitatot. Talán nem ártana, ha az ilyes munkák hangja mennél népszerűbb volna, úgy érte ezt, hogy sokan érthessék meg a nyelvezet egyszerűségénél, az eszmék könnyű felfoghatóságánál fogva. Csak ha ismerjük, tudjuk, mennyi kincse

van ilyekben a francia és német vallási irodalomnak, tudjuk eléggé sajnálni hátrább maradottságunkat. És bőven jutalmazó tér ez; még anyagilag is sokat mond az, hogy az ily műveknek van legnagyobb közönségök.

Hitszónoklati irodalmunkról itt-ott olvassuk, hogy hanyatlásban van. S bárha nem vagyok teljesen e véleményen, azt hiszem senki sem fog pessimismusról vádolni, sem a mindent beborulva-látásról, ha ki merem mondani, hogy hitszónoklati irodalmunkban nagy ritkán találjuk meg azt a jótévő közvetlen hangot, mely a szószéken csakúgy, mint a könyvekben is akaratlanul leköt. Vagy nagy a ragaszkodás a régi formákhoz, úgy hogy az alakban kényelmetlen a gondolat; vagy alaktalanság, melyet nem menthet ki az eszmék sokasága, mert azok nincsenek kellő művészettel összekapcsolva úgy, hogy hathassanak. Attól tartok, hogy a szószék s a prédikációs-könyv távol vannak a tényleges világtól. A beszéd vagy a magasban csapong, szereti a frázist, és meg nem érthető; vagy alant jár, — nem póriasságot értek itt, hanem azon alantiságot, melyben nincs alkalom elhívetni, hogy szónoklattal van dolgunk, melyhez a szépízlésnek is van egy kis beleszólása. A jó írók utánzása ritkán sikerül; meg kell őket előbb érteni, megemészteni, s csak azután lehet utánok és önállóan írni. S nincs is szükségünk, hogy miad megjelenjen az elmondott prédikáció. Inkább kevés, de jobb és használhatóbb. Ha hitszónokaink jobban fognak belemarkolni a világba, azon eszmékbe, melyek itt a főben vannak, az érzelmekbe, melyek itt hevülnek, ha mindezekhez közelebb lépnek s így alkalmazzák rájuk elveinket, közvetlenebb, életteljesebb lesz a hang, a beszédek hamarabb fognak meghallgattatni, jobban olvasatni és felhasználtatni.

És ennek az elkülönözöttségnek a világtól, mely pedig semmiképen sem jó jel, róható fel tán az is, hogy a vallásos szépirodalmi irány nálunk határozottan hanyatlásban van. Két-három író, a ki e szakban törekszik valamit előállítani, ez az egész: a többi beszély és regényfordítás, ezt is jobbára a kispapok teszik. Pedig annál különösebb ez, mert magyarok, keleti faj levén, különös hajlamunk van éppen a szépirodalmi dolgokhoz. A mi semináriumainkban mindig van egy-két kispap-poeta, van olyan, ki az elbeszélő alakban próbálkozik, hiszen ez szo-

kott lenni közönségesen a fiatalság első szárnycsattogása; de hogy e kezdeményezés aztán később, a higgadtabb tanulmányozás által megerősödve, állhatatosan fejlesztve, valami figyelemre méltóbbat hozott volna létre, alig vesszük észre. És annál sajnálatraméltóbb ez, mert a mi elveinkkel ellenkező táborban nagyon nagy gondot fordítanak arra, hogy éppen e könnyebb fajban folyton adjanak a mi mohón olvasó közönségünknek olvassmányt. Mióta Mindszenty legújabb költeményei megjelentek, önállóbb műben senki sem lépett fel, mint a vallási eszmék költője, hacsak S. M-et nem említem, kit a jó czél ment ki. A mi kath. napilapjaink, ügyekezvén a hasonló nagy lapokhoz alkalmazkodni, regényt akarván adni, fordítatnak németből, olaszból, vagy nem is fognak regény-közlésekhez. A Kath. Hetilap is jobbára fordít, de kénytelenségből teszi. A szépírodalmi szakban nagy a szükség, de nagy jövője is az ezirányu munkálkodásnak. S nem helyeselhetjük teljesen, hogy növendékpapjaink irodalmi egyesületei újabban alig fordítanak többé regényt. Utóvégre is, bármi legyen más oldalról a véleményünk, nem lehet tagadni, hogy a 6—800 példányban kiadott s tényleg elkelt regényfordítások mégis csak akadtak egyszer-másszor oly világi kézbe, eljutottak oly nőkhöz, oly fiatalsághoz, mely tanulhatott belőlük, s mely míg ezt olvasta, nem olvasott rosszabbat. S már ez is nagy haszon. Valóban kívánatos, hogy ezt a tért ne kicsinyeljük; de emellett ne higyük azt sem, mintha ide csak úgy teremnének az emberek, mihelyt akarjuk; bizony tanulmányozás, igen éles figyelő tehetség kell ahhoz, ha valaki e szakban a hamar elmulandónál valamivel tartósabb sikert akar elérni. Sok jót mondott el e dologban egyvalaki e lapok m. évi 12. számában, midőn a létesítendő magyar kath. szépirodalmi lapról beszélt; s vele együtt mondjuk, hogy azt a lap-kérdést meg kellene beszélni; illenék ahhoz, akár pro, akár contra hozzászólni; fontos dolog az. Sajnos, ha az ily indítványok szava a pusztában hangzik el. Legyen több érintkezésünk azzal a világgal, melyet ker. elveinkkel táplálni utóvégre is — kötelességünk. S ha ma-nap a szépirodalmi téren lehetne hozzája férközni hasznosan, tegyük is meg.

S ha már benn vagyunk a panaszos hangban, még egy dolgot akarunk csinján bár, de körülbelől érthetően megemlíteni. Ha végig néz-

zük
kor
pas
társ
nek
cult
zia
keri
pun
min
lelk
szok
mer
tán
kifej
hogy
zünk
tono
irod
egy
lyet
fogá
czikl
lett
recti
ve,
szép
hallg
áldoz
az c
bárm
nagy
tenni
gasb
lunk
hang
megi
az át
teljes
dést.
S ha
az ap
arra
den
rén
hogy
hogy
vann
egy
nak

zük a már hosszabb idő óta megjelenő, a mi korkérdéseinkkel foglalkozó könyveinket, azt tapasztaljuk hogy a mi írónk — egyházpolitikai, társadalmi, vallási tárgyú munkákban — szeretnek kalandozni a külföldön, leírják a német culturharcot, tájékozva vannak az olasz és francia egyházi viszonyokról, de mihelyt hazánkra kerül a sor, általános szólásokon kívül alig kapunk egyebet. Mintha tán nekünk semmi olyasmink nem volna, — a mi fáj. Mondják, hogy a lelkekben forró eszméket először is a poesis szokta hangoztatni. Akkor nem jól volnánk, mert vall. költészetünk alig-alig szólal fel. S aztán az irodalomban szoktak a bendülő eszmék kifejezésre találni. Majdnem azt kellene hinnünk, hogy eszméink sincsenek, ha arra a kevése nézünk, a mi e téren producáltatott. Pedig az autonomikus kérdések óta, melyek egy időre némi irodalmi élénkséggel jártak, előfordult talán nem egy oly specialis magyar egyházi dolog, melyet határozott kath. szempontból s magasb felfogással megbeszélni úgy, hogy ne csak ephemerezik legyenek belőle, bizony hasznos dolog lett volna. Fel szokták ugyan hozni: nincs directio, nincs kire figyelni az irányadásra nézve, tanácslatosabb tehát a csöndesség. Szép, szép, de nagyon is szomorú, ha ez igaz. S a hallgatás valóban az önmegtagadás ékesenszólo áldozatát mutatná a béke kedvéért, ha ezzel azok az okvetetlen előkerülő kérdések megoldása bármiként is elősegítve volna. A mulasztásokat nagyon bajos lesz később, s tán egyszerre jövéteni. Specialis magyar egyházi dolgokkal magasb szempontból — mert a lapokról nem szólnunk — alig foglalkozik valaki; egy-egy félénk hang inkább azt a benyomást teszi, hogy itt is megint egy nebánts-kérdéssel van dolgunk; az általánosságok csak a kelletlenségre vall: teljes közvetlenséggel tárgyalni egynémely kérdést. Pusztá szavak, s óhajok nem sokat érnek. S ha egy és más bele is szól az ily kérdésekbe, az applicatiót megtenni már alig meri. Majdnem arra a gondolatra jönnénk, hogy nálunk minden jól megy; hogy a természettudományok terén hazánkban elveink ellen mitsem tesznek, hogy tudósaink nagyon méltányosak irántunk, hogy közállapotaink úgy vannak legjobban, ahogy vannak. S innen tán a simogató modor, nehogy egy szabadabb szó röppenjen el, s az író túlnak lássék. Mintha bizony nem is a nyilvános-

ság korszakában élénk. Beszélnénk csak nyíltabban, volna mindjárt nagyobb pezsgés, és tán többet is adnának ránk, míg így a számbavehetőség tekintetéből féltő, hogy lejárnak. — Egyébiránt tudjuk, oly kényes tárgy ez, hogy elég volt csak néhány gondolatot felkelteni; a mit mondtunk, azt hisszük, sokan érezték már. Nem valami pessimismus sugallta a sorokat; az távol van e sorok írójától, — de az is igaz, hogy nem mer optimista lenni.

Nem tudom, feltűnt-e másnak, de nekem úgy tetszik, hogy még komolyabb tárgyakkal foglalkozó írónknál is van némi önállótlanág, idegen eszméknek hirdetése. Mintha azonban ezeket kellőleg még meg nem emésztették volna, szeretnek egészen rájuk hagyatkozni. Gyakran egy-egy mű, egy értekezés spicilegium auctorokból, bárha talán a jobbaktól: de a mit ezek valamelyike nem mondott, az azután nincs is kifejtve. Innen aztán az idézések sokasága, a különböző nyelvek tudásának bemutatása. Pedig hát bátran el lehet hinni minden írónak, hogy az eredetiben idézettek nyelvét érti s nem fog hamisítani. Adassék elő a jó gondolat magyarul; ám aki az eredeti után akar nézni, megteheti. A sok idegennyelvű citatio — néha ugyan ki nem kerülhető, ha az eredeti oly praegnans hogy magyarul kellő nyomatékkal vissza sem adható, — csak kevesbiti az olvasáskedvet, kissé boszantó arra, ki talán az idegen nyelvet nem érti. S nem vagyunk mentek a frázis hatalmától sem. A hol megakad a gondolat, egy kellő hatású szó mindjárt kínálkozik, s oly jó vele azután eltakarni az ugrást. Oly jelenség, melyre nem egy mű olvasása készített. S nem annyira vád akar ez lenni, mint inkább némi észrevétel.

Nézzünk azonban, kik irnak nálunk, kik szerepelnek az egyházi irodalomban. Világi nagyon kevés, s ez sajnálatos dolog, nem jó jel. Pedig tán csak fontosak, az ember esztét, figyelmét ugyanesak érdekekkel lekötők a kereszténység magasztos elvei! És ezután belenyúlnak azok minden társadalmi kérdésbe. A nagyobb rész, a mint természetszerű, az egyháziaktól kerül ki. A lelkipásztorkodás terén működők kevésbé rendelkeznek idővel, hogy nagyobb mérvben tevékenykedhessenek; az egyházmegyei központokban levő papság szolgáltatja kivált termékeinket. A szerzetesrendek, kivált a tanügy terén buzgólkodók, az őket kiszívó szerencsétlen rendszer által nyomtatva,

bizony nem találhatnak időt, hogy valami sokat tehessenek. Sokan működnek az egyháziak közül még a régi gardából; s adja az Ég, hogy a succrescentia mennél nagyobb legyen; bár ha kimondjuk, hogy a régiek ürült nyomába nem sokan lépnek. És sajnos jelenség az is, hogy sok olyannál, ki ifjabb éveiben működött, bizonyos, nem épen magas kornál már megszűnik az irodalmi tevékenység; mintha a magasb állás már incompatibilis volna vele. Sok végleg elhallgatottnak veendő írónk van, egykori büszkeségeink. Pedig épen ezen agg fők volnának a tüzesb fiataalságnak legnagyobb segélyére. Ezentúl pedig tán még nagyobb szüksége lesz, mint eddig volt, egyházunknak a jó irodalomra. Ezeknek, a már érdemeseknek irányadása sokban segítene az erők szétforgácsolásán, mely egy és más irányban szintén mutatkozik.

Egyházirodalmi állapotainknak az is nagy baja, hogy központunk nincs. Budapestet nem lehet annak venni, hiszen több munka jelenik meg, több kath. írónk van a vidéken, mint a fővárosban. És a kit kath. kiadó névvel lehetne jelezni, olyan még nincs. Olyat értek, aki tudna s akar na nagyobb mérvben áldozni a kath. vállalatok kedvéért, ha kellene.

S a ki működik is, talál-e valami nagy buzdításra? Ugyan van-e nálunk oly kath. tudományos író, ki csupán ebbeli munkásságából élhetne meg? Az író kénytelen, nagynehezen valahogy maga kiadni a munkát, ha csak tehetős egyháziainknál Maecenasra nem talál. S a közönség? Az nem nagy. A kik kiadtak már munkát, többet mondhatnának erről. Nagyon kevés nálunk a II. kiadás. Egy-egy munkából elkel 5—600 példány azonnal a megjelenés után, az író II. kiadást rendez, s ha csak nem sikerül neki a szélteben való hirdetés, ott marad rajta a sok példány. Némely munka pedig csak intenciók közvetítése által tudott nagyobb forgalomba jutni, úgy hogy a szerzőnek világos kára nem lett. A kispapok a leghálásb előfizetők s megrendelők, s a papoknak egy bizonyos majdnem állandó

lajstroma, melyet írónk már ismernek. De végre is, az idők nem olyanok, hogy papjaink sokat áldozhatnának; és lapra is van szükség, nem egyre, de többre; emellett pedig könyvre nem kerül. E viszonyoknak tudandó be, hogy p. Ihász Gilbert Szellemi Kincstárát ki nem adhatta, hogy mikor Zafféry első ízben hirdette Stöckl philosophiai tankönyvének megjelenését, 27 megrendelője lett (örvendünk, hogy Z. most maga dicsekszik, hogy a második hirdetésre, hihetőleg a pápai encylica hatása alatt, oly számos megrendelője lett), hogy Hollók beszédei pártoláshiány miatt kéziratban maradtak.

De ne panaszkodjunk. Bárha a közelebbi időkből Rosztóczy, Lukácsy Kr. Horváth Mihály (ha ugyan ezt a mieink közé lehet számítani.) Róder, Mindszenty elvették tőlünk, de van reményünk, hogy az Ég irodalmunkra is hoz szebb jövődöt. Vittük odáig, hogy Mindszentynek a a magyar papság adakozásából siremléket állíthattunk; Egerben és Gyulafehérvárott irodalmi egyesület alakult, s hivatvák nagyobb irodalmi sürgést-forgást előidézni, bárha mostani csöndjük még mindig a kedvezőtlen viszonyokra vihető vissza; Fraknoi, Römer, b. Hornig, Rapaics kintetése, irodalmi érdemeiknél fogva, arra engednek következtetni, hogy előbbre megyünk; a pázmándi Horváth Endre ünnepélye, egy magyar kath. pap és író megdicsőítése volt. S ha tán nem épen felhő nélküli a jelen, és jobbat várunk, mégis csüggedésre nincsen ok. El kell jönnie az időnek, midőn az irányok tisztulván, nagyobb pezsgés lesz egyházirodalmunkban; midőn bátrabban beszélhetünk sokról, mi most csak óhajok tárgya s midőn be fogjuk ismerni, hogy nem egy dolog, melyet e sorok írója jelzett, csakugyan úgy volt.

Különben, ha olvasóim egyben-másban tán nem értenek velem egyet, arról az egyről mégis meg legyenek győződve, hogy egyházirodalmunk felvirágzása iránti nagy szeretetem buzgalmából véhettem csak. Ám mondj ellen, bizonyíts, üss, — de hallgass meg!

Szemle.

Dr. Balits Antal. Hét nagy böjti sz. beszéd. Győr 1880.

Lapszám: 128. Ára? — A czél, melyet valaki kitézett magának, annál hamarabb leszen meg-

közelítve, elérve, minél nagyobb a készütség, minél számosabbak az eszközök, melyekre az illető támaszkodhatik előrehaladásában; és hogy ne mellőzzem a legfontosabb megemlítését, minél

ügyesebb valaki segédeszközeinek fölhasználásában, annál könnyebben és hamarabb jut sikerhez: ez, t. i. a siker, vagy végképen vagy legalább részben maradván el ott, hol nincs meg a tapintatos kezelési, vagy inkább haladási ügyesség.

Egész készséggel nyilvánítom, hogy e kis mű szerzője olyan készütséggel lépett a szónoklati irodalom terére, a mennyi határozottan utal a tárgyával teljesen tisztában levő, tanult s gondolkozni tudó férfura, kinek elméje olyan tárház, melyből a legjelesebb ismeretek merithetők s a komoly tanulmányozás által nemesült szive olyan gazdag szent érzelmekben, hogy az igazság igéi emez érzelmeiktől kísértetve, a meggyőzés és vonzás erejével hatnak. Műve szabatosan beleillik az egyházi szónoklattal szabályainak keretébe, bírván mind azon kellékekkel, melyek nélkül a prédikáció nem prédikáció. Tudományos készütségét, tanultságát már említettem; minden sor, hogy úgy mondjam, azt mutatja, hogy sok gondolkodás, elmélkedés között készítette sz. beszédeit. A tárgyválasztás általában nagyon a theologiai, dogmatikai téren mozog s talán nem lett volna fölösleges a mai társadalom vallás-erkölcsi állapotát közvetlenebbül fölkaroló témákkal is foglalkozni; de szerző itt is elég ügyességgel jár el, lehetőleg igyekezvén gyakorlativá tenni, erkölcsi alkalmazásában érzékeltetni azon igazságokat, melyekről szólni akart. Egyes beszédeinek tárgy-kifejtésében már nem oly szerencsés, egyik-másik helyütt elmaradván a kellő világosság, a dolog érdemes magyarázata. Így mindjárt első beszédében az ember végezeljáról, annak eléréséről és arról szól: úgy éltünk-e eddig, hogy e végezelt elérhessük? A végezelt az örök boldogságban fejezi ki, az elérés föltételeit pedig az Isten megismerésében, szeretetében, szolgálatában állítja lenni, igen helyesen. De a bizonyítással adós marad, nem azt tárgyalja: mi-ben áll az Isten megismerése, szeretete, szolgálata, a positiv térről a negatívra csap át, azzal foglalkozván, hogy az ember végezelja nem lehet a gazdagság, a gyönyör, az élvezetek. A második részben szintén messzetávozik kitűzött céljától, midőn nem azt tünteti föl: olyan volt-e tehát életünk, hogy végezelunknak megfelelő legyen, hanem szól a hitről, a felebaráti szeretet parancsáról, illetőleg e két pontban észlelhető hanyatlásról. Igaz, hogy rávitelesen lehet ez té-

telének következménye, sőt az is, de nem így kellett volna odaállítani; az emberek mai vallás-erkölcsi életének általános és részleges rajzolása, a társadalmi bűnök esetelése közelebb viszik tévének valóításához. Ilyen tévedés észlelhető negyedik sz. beszédében, hol jelzett themája, hogy a gyónás szükséges az üdvösségre és hogy annak őszintének kell lennie. Az első rész bizonyításában a sz. irás adataira s az első századok egyházi íróinak tanuságára támaszkodva, nem azt bizonyítja, hogy a gyónás szükséges az üdvösségre, hanem azt, hogy a gyónás isteni eredetű. Themájának bebizonyítására az az ut, melyen azt vitatná, hogy az ember gyarlósága, bűnre hajlandósága a sértett lelkiismeret nyugtalansága, az Isten tetszésének és a mennyországnak elvesztése, a kárhozat gyötrelme olyan eszközre utalnak, mely által visszaszerezhető a lélek nyugalma, az Isten tetszése, a mennyország s kikerülhető a kárhozat: könnyebben elvezette volna.

Tárgyának bizonyítására szerző az érvek nagy bőségével rendelkezik; könnyen mozog a sz. irás és sz. atyák idézésében, tapintatos ügyességéről tanuskodván az is, hogy idézései tárgy-és alkalmoszerűek, s nem fukarkodván bennök, nem is fitogtat tulhalmozottságot.

Mi a beszédek művészi alakját illeti, el kell ismernem, hogy mindeniken meglátszik a gond; bár az egyik-másik helyütt észlelhető merev szabatoság a műformák nagyon is következetes fölhasználására mutat, mi hátrányára van sokszor a képzelem szabad mozgásának s arra a gondolat-ra vezet, hogy szerzőnek nem rendes foglalkozása az egyházi szónoklat.

A nyelvezetre vonatkozólag megjegyzem, hogy az megfelelő a tárgynak: szép, komoly és magasztos; nem ridegen egyszerű, de nem is tulesiszolt költői, szólammokkal terhelt. Szerző jól bírja a magyar nyelvet s jól is használja azt. Mind a mellett néhol olyan kifejezéseket használ, melyek nem engedhetők meg az egyházi szónoklatokban, mint ilyenekben; és nem engedhetők meg a szépen beszélés, a megérthetés tekintetéből. Pl. Egy gödörbe vetni (2. l.) szól a sirról, melybe a test temettetik. Szeretetének ütere gyorsabban lüktet (3. l.) Ki érti azt? Az ész az ember ragyogó ékszerre (6 l.) A ker. nevelésnek néhány gyöngye tapadt is hozzánk (9. l.) Nem

iszonyodnak a bűn iszapjába mártott szennyos lábaikkal taposni ezen égi gyöngyöt — a hitet. (15 l.) Az embereket, e silány teremtményeket (16 l.) Oh e kegyetlen gonosz istentelen ellenség, evad szörnyeteg nem érdemelne egyebet, minthogy darabokra szabdadjuk, izzé-porrá zuzuk a gonoszt. Érti a bűnt. (22 l.) Isten villogtatja halált-szikrázó pallosát (38 l.) Megdugják pénzzel egyik tanítványát. (46. l.)

Ennyi elég, hogy állításom igazolva legyen s szerző belássa, hogy az ily erőltetett szölamok soha sem szépek.

Mindezek után szívesen nyilvánítom, hogy Dr. Balits műve nyereség az egyházi szónoklati irodalom terén; hiszen az a néhány hiba, melyre utaltam, nem ronthatja le becsét. S innen bizton reményelem, hogy szerző tovább is fog működni e téren, melyre tagadhatatlan hivatottsággal bír s ha a jó akaratú észrevételeket nem esik terhére figyelemre méltatni: úgy előre örvendek a második találkozásnak.

Stöckl-Zafféry **A bölosészet tankönyve.**

Irtá Dr. Stöckl Albert, kanonok és tanár az eichstädti püspöki akademiában. A negyedik jav. kiad. után magyarította és legújabb kútforrások nyomán felvilágosító jegyzetekkel bővítette Dr. Zafféry Károly, szatmáregyházmegyei áldozár, a bölosészet tanára a szatmári kir. kath. főgymnasiumnál. Első rész. Bevezetés a bölosészetben, tapasztalati lélektan, gondolkodás- és ismerettan. I. füzet. Ára 60 kr. Szatmárt I—XXVII és 1—53 ll.

Örvendve jelezzük, hogy Zafféry úrnak sikerült a közönséget megnyerni annak, hogy az most, második felszólításra, St. philosophiai tankönyvének magyar kiadását lehetővé tette. Örvendünk pedig azért is, mert e mű megjelenésének lehetővé válása egyszersmind feljogosít azon vélekedésre, hogy a ker. tudomány újabb mozgalmái, s különösen Szentséges Atyánknak, XIII. Leónak a ker. bölosészeti tanulmányokról irt fontos encyclicája hazánkban is kellő visszhangra talált.

Egy idő óta mindenünnen csak az exact tudományra való hivatkozást hallunk, mindent csak a posteriori akarnak bizonyítani, mindent inductiv alapra helyezni; a multtal, annak bölosészeti vívmányaival teljesen szakítani. A természettudo-

mányok nagyszerű, és aprólékosságokig menő haladása szükségessé teszi, hogy a sok újabb felfedezés, találmány, a sok hirdetett új eszme a philosophia ítélőszéke előtt megjelenjen, bírálatát elfogadja, s a valódi bölosészettudományt gazdagítsa.

Az újabbkori írók, kivált a természettudományiak, mind philosophusok is akarnak lenni. A jog- és államtudományokban az újabb eszmék szintén vissza akarnak menni a végokokra. A nyelvészet a maga álláspontjából szintén új philosophiát akar teremteni. De az exact tudósok azért még nem bölosészettudósok, s néhány új tény még nem elég arra, hogy megdöntse az eddigi philosophiát. Szükség, hogy a materialismus, darvimumus, a liberalismus, és bármi neve legyen az új tévelyeknek, philosophice elemeztessenek, tévelyek földeritessenek.

Ker. szempontból újabban vissza-visszatérnek Aristotelesre, a mint ezt a scholastica felhasználta; visszatérnek a régi ker. solid bölosészetre, a mint az ennek elsőrendű csillaga, aquinói sz. Tamás műveiben feltalálható. E józan ker. bölosészetnek egyik népszerű művelője Stöckl, kinek tankönyve németben eddig 4 kiadást ért.

E művet magyarítja dr. Z. s a választáshoz csak gratulálhatunk, s ohajtjuk, hogy a mely nehéz, ismételjük, nehéz és fontos, mert sok bírálatot provocáló munkára vállalkozott, azt sikeresen be is fejezhesse.

Az I. f. megjelent. Van benne egy bevezetés, a fordító tollából, Kantról, Aristotelesről, a schola bölosészetéről, s kivált aquinói sz. Tamásról. Aztán attér Stöckl magyarítására. E füzetben van: I. a bevezetés a bölosészetben, 1—25 ll. II. tapasztalati lélektan (bevezetés 26—51 ll.) első része az ismerő tehetségről, megkezdve.

A fordító jegyzeteket tesz, felvilágosítani akarván, ahol szükségesnek véli, a szöveget, egy helyen a scholasticának Stöcklétől eltérő tanát is adja. A jegyzetelés, ha helyesen történik, növeli a munka értékét.

Egyelőre csak jelezzük e füzet megjelenését. Bővebben, csak a munka tetemesb részének megjelenése után szólhatunk.

Rodriguez-Tóth Mike **A keresztény erényeknek és tökélességeknek gyakorlása.**

Irtá Rodriguez Alfonz, Jézus társaságának áldozára. Magyarra ford. Tóth M. ugyanazon társ. tag-

ja. Harmadik rész. Kalocsán, 1879. Malatin és Holmeyer. 434 l. 8-adr. Ára 2 frt.

Tóth Mike jezsuita, az utóbbi években igen élénk irodalmi tevékenységet fejt. ki. Apróbb valláserkölesi, dicsérettel. találkozott épületes művecskéket irt, s most Rodriguez művének 3-ik kötetével, a munka befejezésével lép fel.

A ki csak kisséjártás az ascetikus irodalomban, ismeri s bizonyára csak dicsérettel hallotta emlegettetni R. munkáját: „A ker. erények és tökéletességek gyakorlásáról.“ A mi e művet jellemzi, az az egyszerű, kenetteljes nyelv, nagy ascetikus eruditio, a sz. irás, a sz. atyák és a mystika tanainak gazdagon, majdnem pazarlással határos alkalmazása. Ki tudná megmondani, olvasása s oktatása hány lelket nyert meg az Üdvözítőnek. Alig van nyelv Európában, melyre lefordítva nem volna.

A bold. Ketteler nagyon szerette Rodriguezt. s egészprédikációkat dolgozott fel utána. A németek most 3-ik kiadásban jelentetik meg. Köszönettel tartozunk tehát a fordítónak, hogy e 3-ik kötetrel már most a teljes magyar Rodriguezt bírjuk. Annál nagyobb, mert míg p. a németeknél van az „Ascetische Bibliothek“ eddig már 21. k. aztán a „Leitsterne auf der Bahn des Heiles“ és „Neue Leitsterne“ még több kötetben, s e gyűjtemények folyton szaporodnak, addig nálunk Nogállon kívül tervszerűleg nagyon

kevesen foglalkoznak az ascetikus irodalommal. Nagy nyereség volt az is, hogy Haugg a Philotheát nemrég újra kiadta.

Rodriguez első két kötetét, az e napokban jubilált buzgó oslii lelkész, Jáky Ferencz fordította. A fordítás ivenként jelent meg, a Kubinszky ő maga irodalmi buzgóságával és költségével Kalocsán megjelenő „Társulati értesítő, v. Jézus sz. szive hirnöke“ mellett, már évek óta. S úgy gondoljuk, ő maga tette lehetővé e 3-ik kötet külön megjelenését is.

Egyet azonban kérnénk. Hol lehetne a teljes magyar Rodriguezhöz hozzájutni? Mert tudunkkal — lehet, hogy tévedünk — az első két kötet megjelenése nem volt hirdelve. Nagy bajunk az, hogy némely megjelent munkát nem tudunk hol keresni. A szerző, kiadó, maguknál tartják; a könyvadások nem tudják, hová forduljanak; s nem egy munka pihen így, mely pedig könyvárusi bizományba adva, s időnként a catalogusokban hirdelve, bizvást elkelt volna. Kérdjük tehát: hol jelent meg az első két kötet, kinél kapható s mi az ára?

A munkát, melynek hogy jól sikerült a magyarítása, a fordító már nevében is eléggé adja biztosítékát, melegen ajánljuk olvasóközönségünk figyelmébe. Különösen a hitszónokok, gazdag és solid anyagot fognak találni benne, melyet bőven kihasználhatnak.

Irodalmi vegyesek.

— *Ágoston Antal*, a „Kath. Hetilap“ derék szerkesztője előfizetési felhívást tett közzé a következő beszélygyűjteményre: „Családi körben.“ Elbeszélések külföldi írók műveiből. Fordította Ágoston Antal. Azon kedvező fogadtatás, melylyel „A kandallónál“ című beszélygyűjteményem a kritika s a tisztelt közönség részéről találkozott, fölbátorított, hogy az év folytán elszórva megjelent fordításaimból néhányat egybe-
gyűjtve, önálló füzetben ismét közrebocsássak. A munka 12 ivnyi terjedelemben f. évi márczius 5-kén fog megjelenni s az előfizetőknek azonnal szétküldetni. Előfizetési ára 60 kr. Bolti ára 90 kr leend. Az előfizetéseket f. évi február végeig kérem hozzám (Budapest, IV. Lövész-utca 13. sz.) beküldeni. Gyűjtőknek 10 példány után tisz-

teletpéldánnyal szolgállok. Budapest, 1880. február 3. Ágoston Antal.

— *Nábráczky Sándor*, zilahi plébános „A lelkész“ című ifjusági olvasmányra hirdet előfizetést. Irta Ambach E. fordította Nábráczky S. — A mintegy 20 ivre terjedő s május havában megjelenendő mű megrendelési ára 1 ft. növekedékpapoknak 80 kr. A megrendelések fordítóhoz Zilahra (Szilágymegye) intézendők.

— *Dr. Alzog János* „Patrologia“ című keresztény irodalomtörténetére hirdet előfizetésre való felhívást a esanádi növ. papság magyar gyakorló iskolája. A negyedik átdolgozott és bővített kiadás után van fordítva. Ez évben a Patrologiának első, a két egyházi irodalomtörténeti korszakot magában foglaló része fog kiadatni,

melynek terjedelme 16—18 ivnyi lesz s májusban fog megjelenni. Ára 1 ft 50 kr; papnövénydekeknek 1 ft 20 kr.

— *Rímely Károly* lekéri apát és a pozsonyi káptalan tagja, Rudolf trónörökös ő fensége magyar nyelv tanára, egy nagybecsű munkát tett közzé a káptalan megbízásából, latin nyelven. A káptalan történetét tárgyalja keletkezésétől napjainkig. Hazai történetünk és egyházi történelmünkhez e mű páratlan becsű új adatokat szolgáltat. A mű Pozsonyban jelent meg.

— *Előfizetési felhívás* az Uj Magyar Sion tizenegyedik (1880) évi folyamára. Szerkeszti Dr. Zádori János. Kemény szellemi és anyagi csatában áll az emberiség, mintha az égzengés földrengéssel találkozna. Thermopylák és Gómbák jelenetei ismétlődnek, s ezekből revelációk támadnak, melyek az emberiség okulására alkalmas eszközül ajánlkoznak. De vajjon elfogadhatja-e a vak a világosságot? Ime a papság hivatása, hogy a vakságot gyógyítsa, mert az igazságnak hivatott hirdetője s van az isteni tan hirdetésének oly sacramentalis ereje, hogy a szellemi vakságot is elűzi. Amióta Urunk vére az emberiségbe öntetett, gyógyíthatók a nemzetek. Minden tévely mellett egy-egy társadalmi seb támad, ezekre alkalmazni kell a gyógyszereket; a seb égető, nem szabad tétovázni az orvosnak; az egyedüli gyógyszer a keresztény vallás mindent elfoglaló uralma. A folyóiratok a lelki fény kis központjai, melytől a többi lelkek

meggyuladjanak s megvilágítsák az igazságot legkisebb részletében. Szolgáljuk a közönséget legfőbb hivatásában, az égnek földre hozásában. . . . E folyóirat egyuttal a külföldi irodalom közvetítője, azért, a főbb kath. irodalmi jelenségek állandó tolmácsai vagyunk, amire egy gazdag, új munkákban szaporodó könyvtár közelsége nagy mértékben képesít. A lap anyagi kiállítására csak annyiban változik, hogy a nyomda új, mediaeval betűket fog a jövő évben használni, mi által az olvasás kellemetesebb lesz. Minden hónap végén egy öt ivnyi füzet jelenik meg, 80 lapnyi tartalommal. Tíz példányra egy tiszteletpéldánnyal kedveskedünk. A könyvtárak általi közvetítést mellőzni kérjük. Előfizetési ára egy évre 6 ft. Legcélszerűbb postai utalványt használni. Minthogy e folyóiratra, mely az egyház érdekében adatik ki, a templomi pénztárból is lehet előfizetni, ezen körülményre van szerencsénk a ft. plébános urakat tiszteletteljesen figyelmeztetni. Esztergom, 1879, Szent Imre napján. A szerkesztőség.

— *Felhívás!* Mindazon t. cz. könyvkiadók, kik tömegesebb megrendelésnél kedvezményár mellett hajlandók kiadványaikat elárusítani, tisztelettel felkéretnek, az illető mű példányszáma, szerzője, címe, tárgya, alakja, lapszáma, megjelenési helye és ideje, eredeti és kedvezményára megnevezését alulirottal tudatni. Dvorzák János áldozár. Pécs, Scitovszky-tér 20. szám.

Könyvészet.

- **Földes József.* Egy-két jó tanács a gyermekek nevelésére. A szorosabb értelemben vett népnek van szánva. Kiadta az erdélyi rom. k. irodalmi társulat. 1880 24. lap. Ára 10 kr. Megrendelhető az irónál Csik-Somlyón, (u p. Csik-Szereda.)
- **Korének József.* A magyar nép mérge, az iszákosság és pálinkaivás. Eger, 1880. Kiadja az egri egyházmegyei irodalmi egylet. 8. r. 36 lap. Ára 15 kr. A „Népkönyvtár VI. füzetét képezi.
- **Krassy Felix.* Átok-e vagy áldás? Egy-két csöpp méz a munkás nép keserű kenyérére. Eger, 1880. Kiadja az egri egyházmegyei irodalmi egylet. 8. r. 33. l. Ára 15 kr. A „Népkönyvtár V-ik füzetét képezi.

Pánthy E. A dinnyész munkaköre. Irta az öreg dinnyész. (Pánthy Endre) (Eger) 80 kr.

Szilády Áron. Temesvári Pelbárt élete és munkái (Bpest.) 80 kr.

**Tetty Nándor és társa.* Kath. egyházi irodalmi kalauz. A hazai és külföldi irodalom nevezetesebb jelenségeinek könyvjegyzéke. Budapest, vaczi utca 27. sz.

**Toldy László.* A katolikus hitszónok. Nov. dec. és januáriusi füzet. Ez utóbbi füzet 7 sz. beszédet tartalmaz: sz. Máté, sz. Márk, sz. Lukács, sz. János napjára; a Salve Regina magyarizációját; püspöki látogatás alkalmára s húsvét vasárnapjára. Előfizetési ára egész évre 5 ft. *Heinrich, J. B.*, dogmat. Theologie 3 Bd. (Mainz) 6 ft.

TARTALOM:

Visszapillantás. 1876—1879.
Dr. Balits Antal. Hét nagy böjti
sz. beszéd.

Stöckl-Zafféry. A bölcsészeti tan-
könyve.

Rodriguez-Tóth Mike. A kereszt-

tény erényeknek és tökéletessé-
geknek gyakorlása.
Irodalmi vegyesek.
Könyvészet.

A megrendelések teljesítésére ajánlja magát **Szolcsányi Gyula**, könyvkereskedő Egerben.

Nyomatott az érseki lye. könyvnyomdában, Egerben, 1880.